

Sisteme de Operare

Administrarea perifericelor de stocare

Cristian Vidrașcu

<http://www.info.uaic.ro/~vidrascu>

- Introducere
- Memoria secundară (discul)
 - Structura
 - Planificarea
 - Administrarea
- Gestiunea spațiului de swap
- Construirea unui disc mai bun
- Administrarea memoriei terțiare

- Clasificarea perifericelor (d.p.d.v. funcțional)
 - **Periferice de intrare/ieșire** – pentru schimbul de informații cu mediul extern
(e.g. tastatură, ecran, imprimantă, cititor de cartele, ș.a.)
 - **Periferice de stocare** – pentru păstrarea nevolatilă (i.e. permanentă) a informațiilor
(e.g. disc magnetic, bandă magnetică, dischetă, CD/DVD, ș.a.)

Alte clasificări ale perifericelor /1

- Clasificarea perifericelor d.p.d.v. al modului de operare (de servire a cererilor)
 - **Periferice dedicate** – pot servi un singur proces la un moment dat
(modelul tipic: imprimanta)
 - **Periferice partajabile** – pot servi mai multe procese simultan, în sensul concurenței aparente
(modelul tipic: discul magnetic)

Alte clasificări ale perifericelor /2

- Clasificarea perifericelor d.p.d.v. al modului de transfer și de memorare a informației

– Periferice bloc

- memorează informațiile în *blocuri* de lungime fixă, fiecare cu adresa sa
- blocul este unitatea de transfer între periferic și memoria internă
- fiecare bloc poate fi citit sau scris independent de celelalte blocuri
- blocul conține informații propriu-zise și mai poate conține, eventual, informații de control de paritate, pentru verificarea corectitudinii informației memorate
- e.g. disc magnetic, bandă magnetică, CD/DVD, memorii flash, ș.a.

– Periferice caracter

Alte clasificări ale perifericelor /3

- Clasificarea perifericelor d.p.d.v. al modului de transfer și de memorare a informației (cont.)
 - **Perifere bloc**
 - **Perifere caracter**
 - furnizează/acceptă un *flux* de octeți fără nici o structură de bloc
 - octeții din flux nu sunt adresabili
 - fiecare octet este disponibil ca și *character curent* numai până la apariția următorului octet
 - e.g. tastatură, mouse, ecran, imprimantă, difuzor, ș.a.

Periferice de stocare

- Clasificarea perifericelor de stocare după variația timpului de acces (t_{ij} = timpul de acces de la informația i la informația j)
 - **Periferice cu acces secvențial** – timpul de acces t_{ij} are variații foarte mari (modelul tipic: banda magnetică)
 - **Periferice cu acces complet direct** – timpul de acces $t_{ij}=k$, este constant (modelul tipic: memoriile bidimensionale obișnuite – RAM)
 - **Periferice cu acces direct** – timpul de acces t_{ij} are variații foarte mici (modelul tipic: discul magnetic)

Structura discului /1

- Discurile magnetice sunt adresate ca o matrice 1-dimensională (un vector) foarte mare de **blocuri logice**, unde blocul logic este cea mai mică unitate de informații ce se poate transfera (între disc și memorie)

Indexul unui bloc în acest vector este adresa sa LBA.

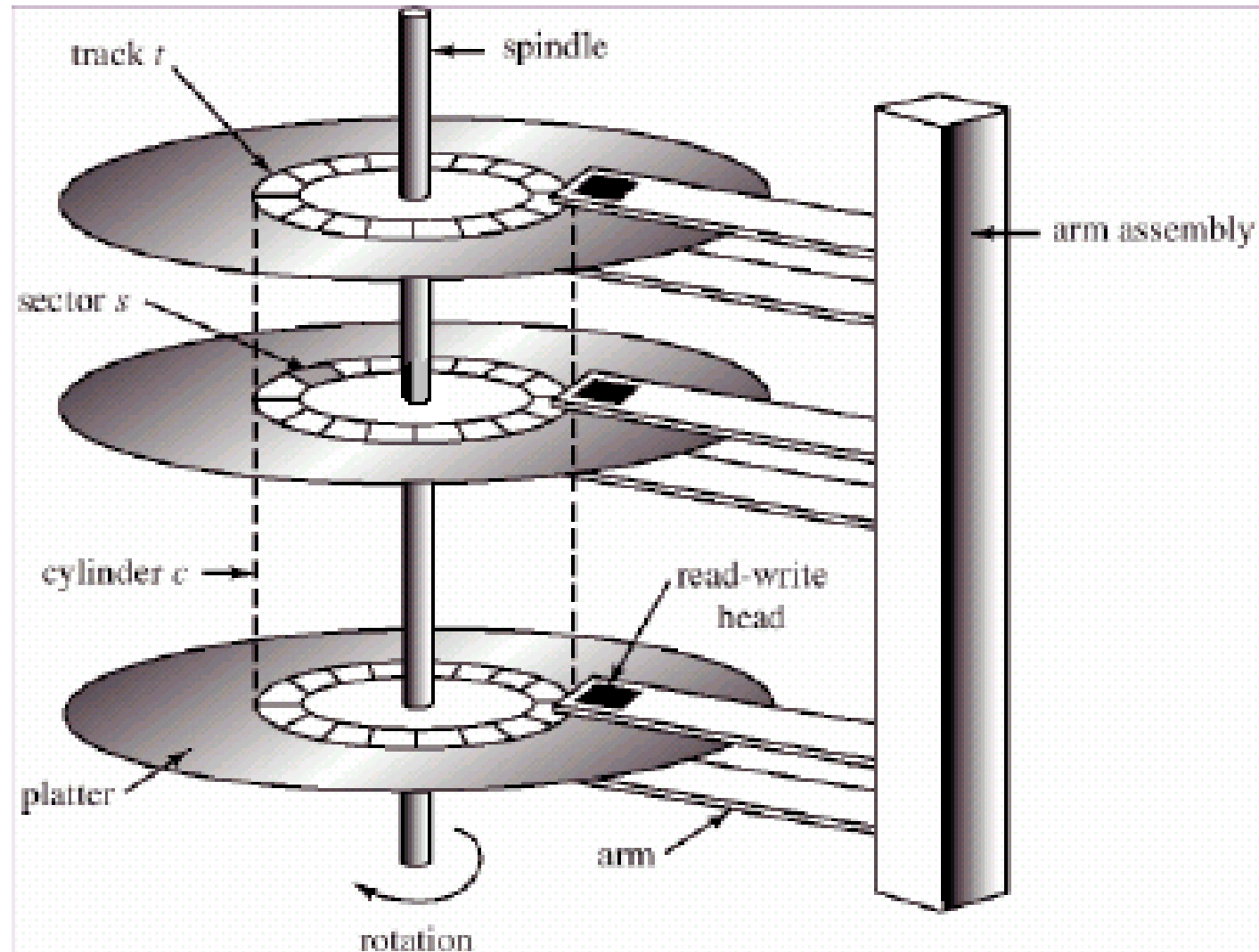
- Matricea 1-dimensională de blocuri logice este mapată secvențial pe sectoarele discului

Adresa LBA se convertește în adresa fizică (C,H,S), de către BIOS (în trecut) sau firmware-ul discului (în prezent).

Structura discului /2

- Organizarea discului

- platane
- piste
- cilindri
- sectoare
- data

Viteza discului

- **Timpul de căutare** (*Seek time*)
 - timpul necesar pentru mișcarea (mecanică a) capului de citire-scriere până la pista specificată
- **Latența de rotație** (*rotational Latency*)
 - timpul de așteptare necesar pentru ca sectorul specificat să ajungă prin rotație sub capul de citire-scriere
- **Timpul de transfer** (*Transfer time*)
 - timpul necesar pentru a citi datele de pe sectorul specificat
- **Timpul total de acces = $S + L + T$**

Probleme

- **Planificarea accesului la disc**
 - ideea este de a reorganiza cererile de acces la disc pentru a minimiza timpii de căutare (*seek*-urile)
- **Plasarea datelor pe disc (*Layout*)**
 - un mod de plasare care să minimizeze *overhead*-ul operațiilor cu discul
- **Construirea unui **disc mai bun** (sau a unui substituent pentru discurile actuale)**
 - exemplu: RAID

Planificarea discului /1

- Sistemul de operare este responsabil pentru utilizarea eficientă a hardware-ului
 - pentru discurile hard, aceasta înseamnă a avea un timp de acces rapid și o lățime de bandă mare
- Lățimea de bandă a discului (*disk bandwidth*) este numărul total de octeți transferați, împărțit la timpul total scurs între prima cerere de serviciu și sfârșitul ultimului transfer solicitat

Planificarea discului /2

- Timpul de acces are două componente majore:
 - *seek time* – timpul necesar discului pentru a muta capul pe cilindrul ce conține sectorul dorit
 - *rotational latency* – timpul adițional de așteptare pentru ca discul să rotească sectorul dorit sub capul de citire-scriere
 - cea de-a treia componentă, *timpul efectiv de transfer*, este o constantă specifică perifericului respectiv
- Planificarea discului urmărește **minimizarea timpului de căutare**, eventual și a latenței de rotație
- Ideea: schimbarea ordinii de servire a cererilor venite de la procesele concurente (cu păstrarea ordinii cererilor fiecărui proces)

Planificarea discului /3

- Algoritmi de planificare (a acceselor la disc)
 - FCFS (First Come, First Served)
 - SSTF (Shortest Seek Time First)
 - SCAN
 - C-SCAN (Circular SCAN)
 - LOOK
 - C-LOOK (Circular LOOK)

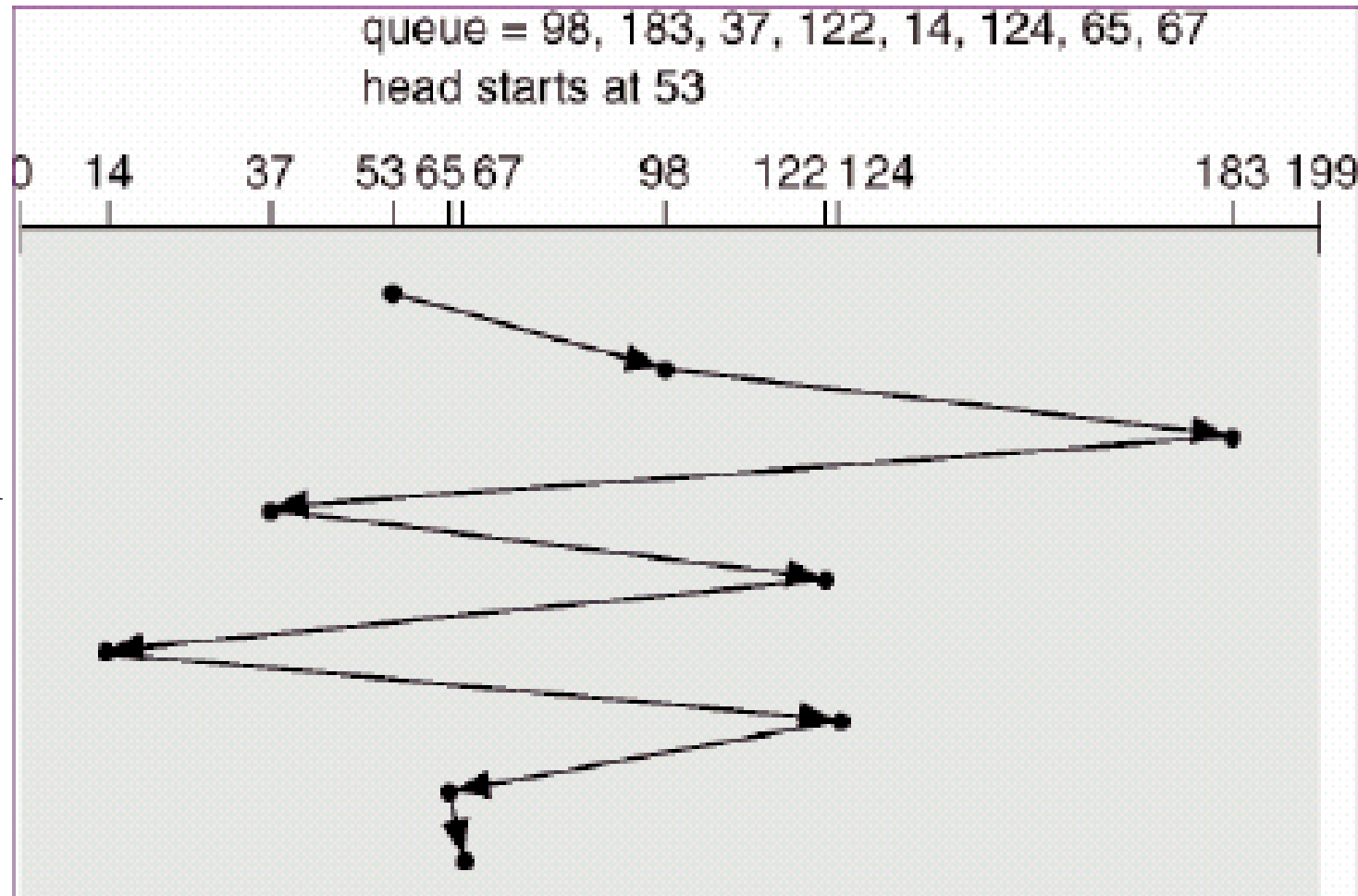
Planificarea discului /4

- Pentru exemplificările următoare ale algoritmilor de planificare, considerăm următorul scenariu:
 - un disc cu 200 cilindri (numerotați cu 0-199)
 - coada cererilor de acces (doar cilindrul ce conține sectorul dorit): 98, 183, 37, 122, 14, 124, 65, 67 (fiecare cerere provenind de la un proces distinct)
 - poziția inițială a furcii cu capetele de citire-scriere a discului: cilindrul 53

Planificarea discului /5

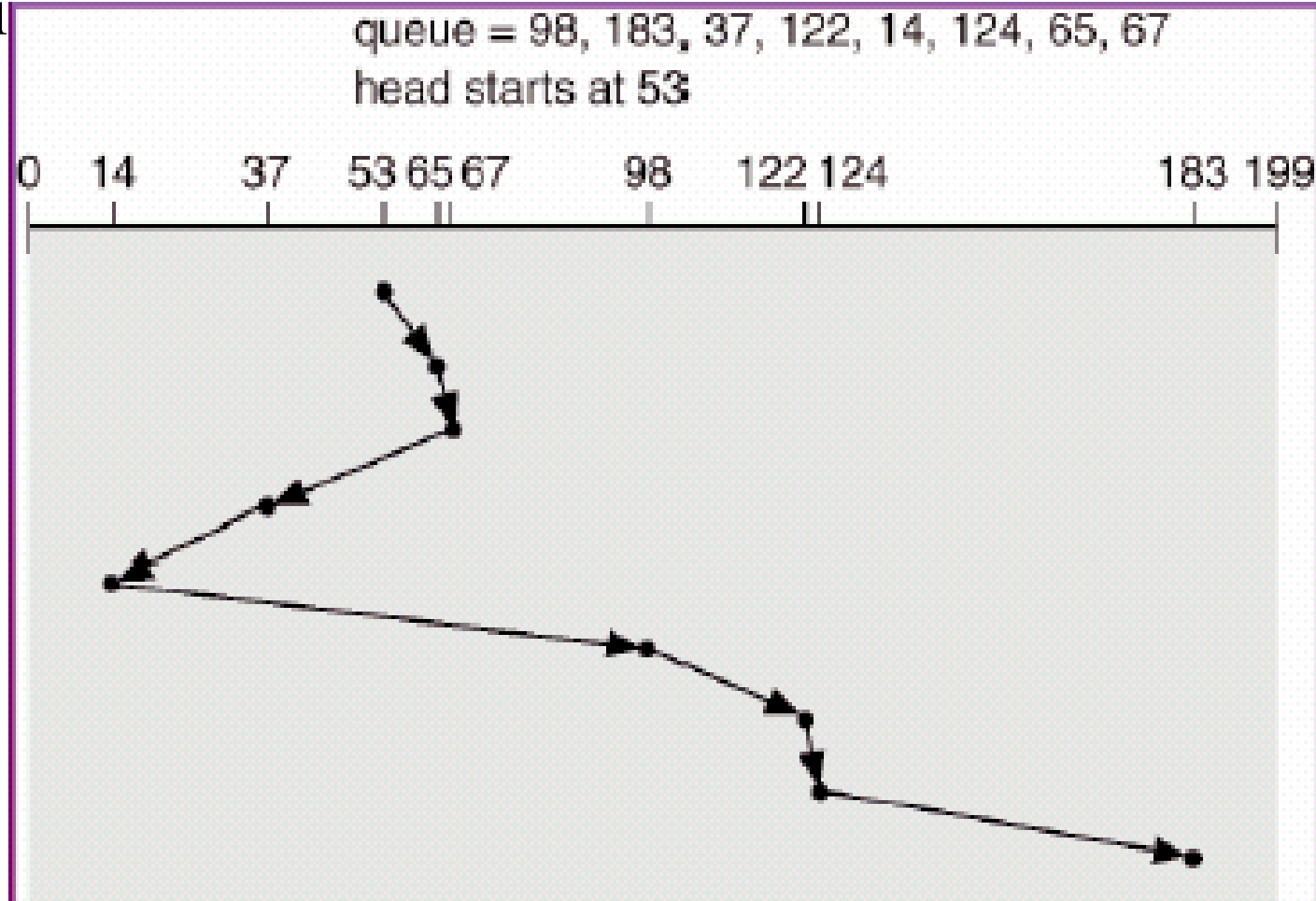
- **FCFS** (First Come, First Served)

- Alg.: cererile sunt servite în ordinea sosirii
- Figura arată o mișcare totală a capului discului de 640 cilindri

Planificarea discului /6

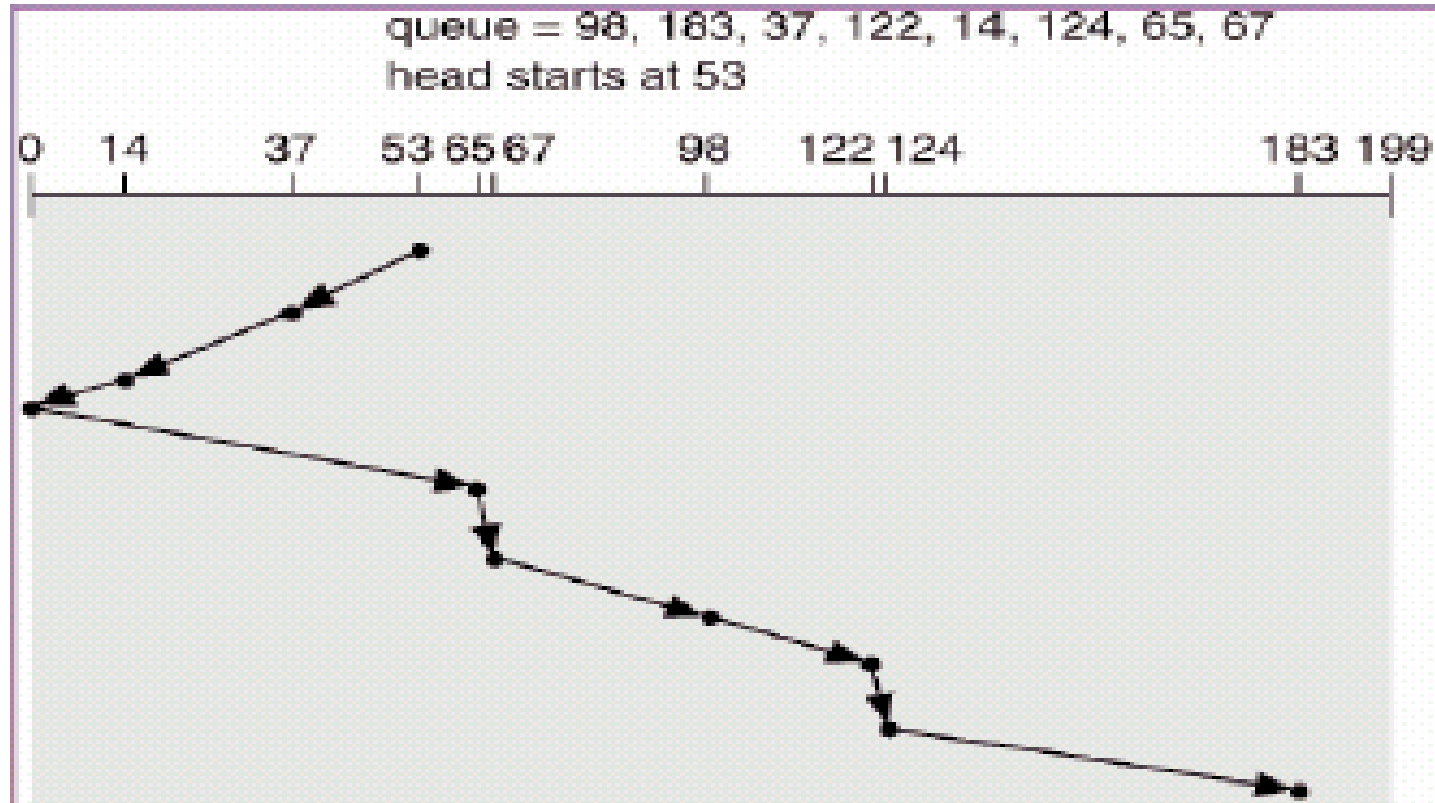
- **SSTF** (Shortest Seek Time First)
 - Alg.: se alege cererea cu timp de căutare minim de la poziția curentă a capului
 - Figura arată o mișcare totală a capului discului de 236 cilindri
 - Este mai eficient decât FCFS, dar nu este echitabil (poate favoriza fenomenul de *starvation*: întârzierea servirii unor cereri)

Planificarea discului /7

- **SCAN** (algoritmul elevator)
 - Alg.: brațul cu capetele R/W începe la un capăt al discului și se deplasează spre celălalt capăt, rezolvând și cererile pe parcurs, iar când ajunge la celălalt capăt, se întoarce înapoi, continuând servirea cererilor

- Figura arată o mișcare totală a capului discului de 236 cilindri (în ipoteza că sensul inițial de deplasare era în jos. Altfel, mișcarea totală este de 331 cilindri).

Planificarea discului /8

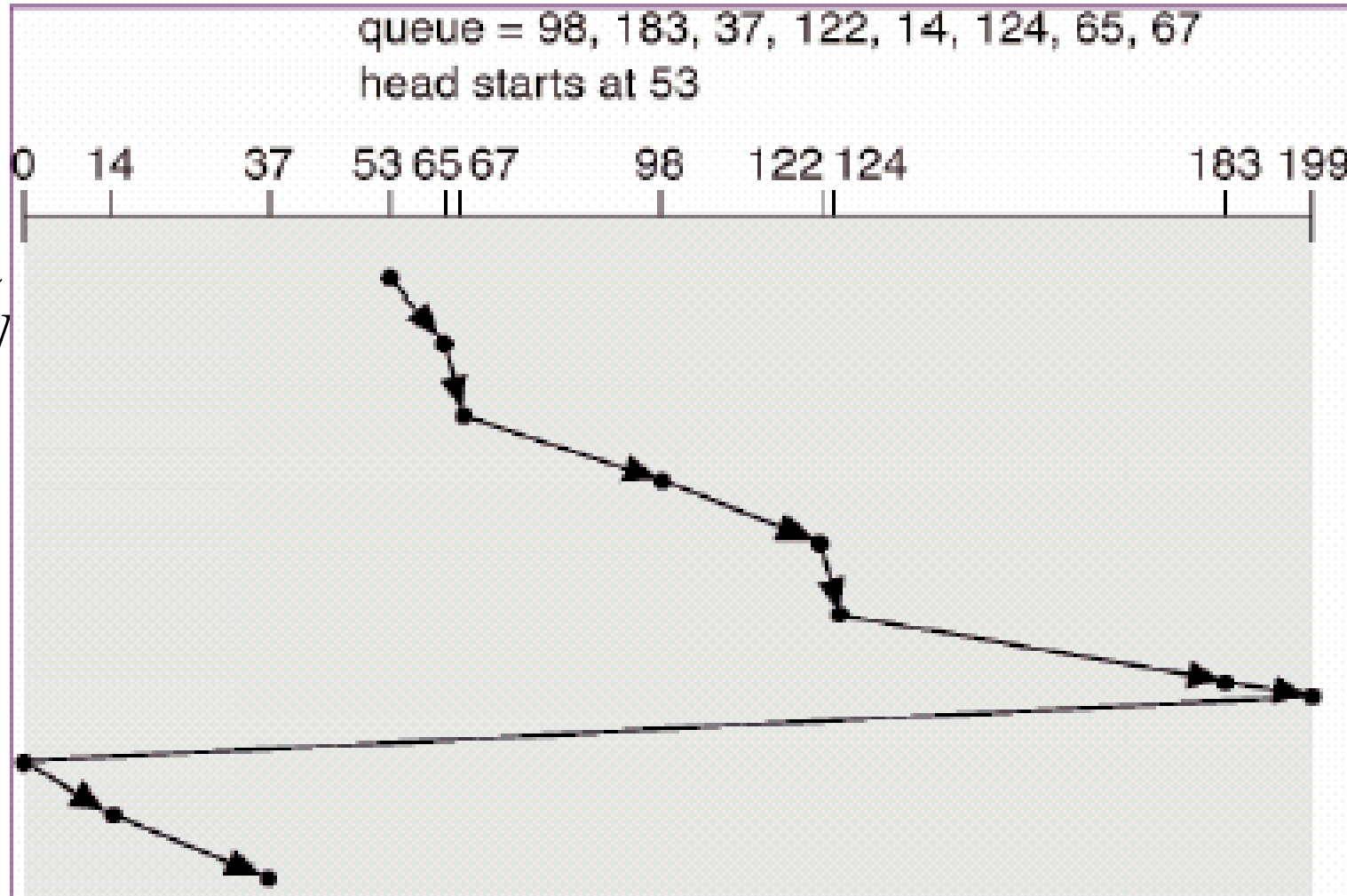
- **C-SCAN** (Circular SCAN)
 - Alg.: brațul cu capetele R/W începe la capătul 0 al discului și se deplasează spre celălalt capăt, rezolvând și cererile pe parcurs, iar când ajunge la celălalt capăt, se întoarce imediat (*foarte rapid*) înapoi la începutul discului, fără să servească nici o cerere pe drumul de întoarcere, și apoi reia lucrul
 - Practic, acest algoritm tratează cilindrii discului ca o listă circulară care “conectează” ultimul cilindru cu primul cilindru
 - Avantaj: furnizează un timp de așteptare (a rezolvării cererii) mai uniform decât algoritmul SCAN (la care este posibil ca o cerere să aștepte două parcurgeri ale discului până când este servită)

Planificarea discului /9

- **C-SCAN** (Circular SCAN)

- Exemplu

- Figura arată o mișcare totală a capului R/W a discului de 382 cilindri

Planificarea discului /10

- **LOOK și C-LOOK** (Circular LOOK)

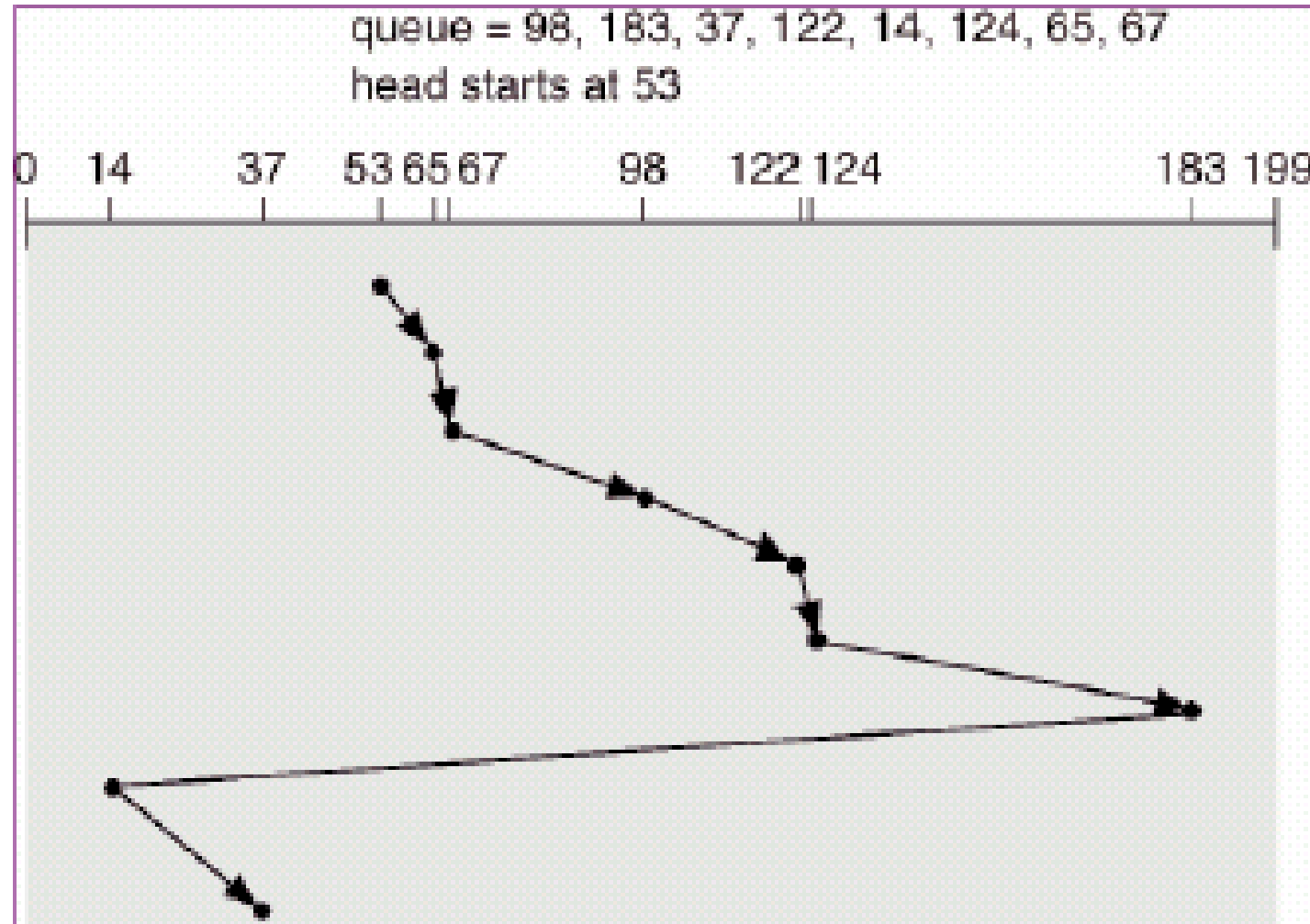
- Alg.: brațul cu capetele R/W se mișcă la fel ca la algoritmi SCAN și respectiv C-SCAN, cu deosebirea că aici se mișcă doar până la ultima cerere în fiecare sens, după care inversează direcția de deplasare imediat, fără să meargă mai întâi până la capătul discului
- Practic, LOOK/C-LOOK reprezintă o optimizare a algoritmilor SCAN/C-SCAN

Planificarea discului /11

- **LOOK și C-LOOK** (Circular LOOK)

- Exemplu

- Figura arată o mișcare totală a capului discului de 322 cilindri pentru C-LOOK (pentru LOOK ar fi 276 cilindri)

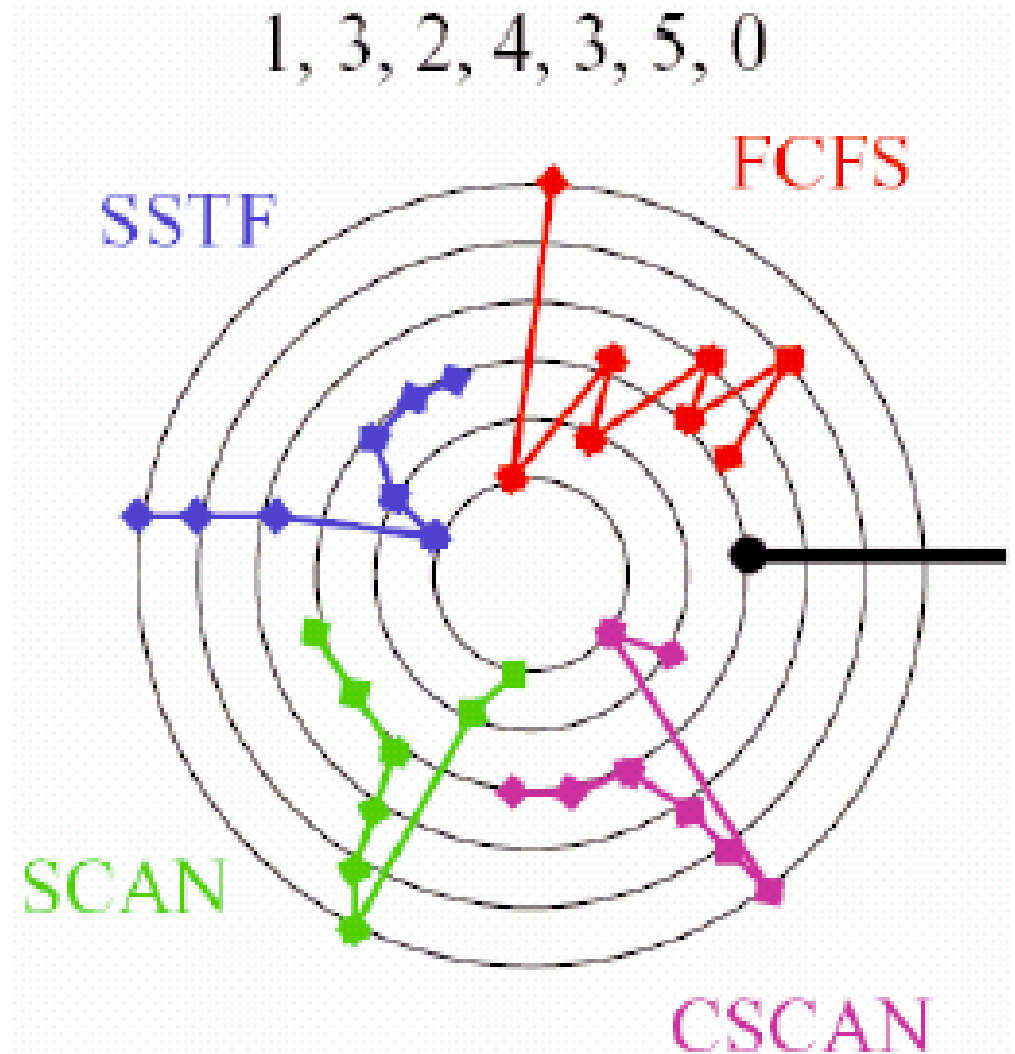
Planificarea discului /12

- **Selectarea unui alg. de planificare a discului**
 - SSTF este utilizat frecvent (dezavantaj: pericol de înfometare a unor cereri de acces la disc)
 - SCAN și C-SCAN se comportă mai bine pentru sisteme care au o încărcare mare a discului (i.e. multe operații I/O)
 - Algoritmul de planificare a discului este indicat să fie scris ca un modul separat al sistemului de operare, pentru a permite o înlocuire ușoară a sa cu un alt algoritm dacă se consideră necesar
 - Fie SSTF, fie LOOK este o alegere rezonabilă pentru algoritmul implicit de planificare a discului

Planificarea discului /13

- **Observații**

- Performanța depinde de numărul și tipurile cererilor de acces
- Cererile de acces pot fi influențate de metoda de alocare a fișierelor utilizată

Planificarea discului /14

- **Observații** (cont.)

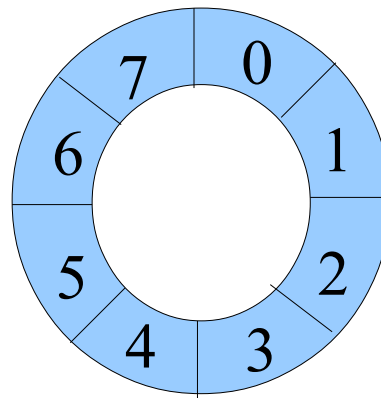
- De exemplu, la alg. SSTF cele mai favorizate d.p.d.v. al timpului de acces vor fi pistele din mijloc; ca urmare se pot aloca pe aceste piste fișierele cu frecvență ridicată de utilizare, sau structura de directoare (deoarece este folosită frecvent)
- La fel, la o recompactare (defragmentare) a discului, se pot aloca în aceste zone favorizate fișierele pentru care s-a constatat că au un grad de folosire mai ridicat

Planificarea discului /15

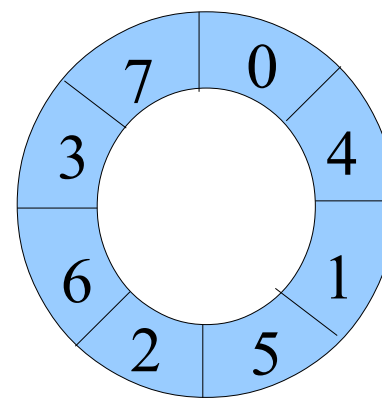
- **Reducerea așteptării rotației**

- În S.O.-urile mai pretențioase se urmărește și minimizarea latenței de rotație
- Ideea: reordonarea servirilor cererilor existente la un moment dat pentru același cilindru – alg. **SLTF (Shortest Latency Time First)**: *cel ce așteaptă cel mai puțin va fi servit primul*
- Altă metodă (statică): numerotarea *întrețesută* a sectoarelor în cadrul unei piste

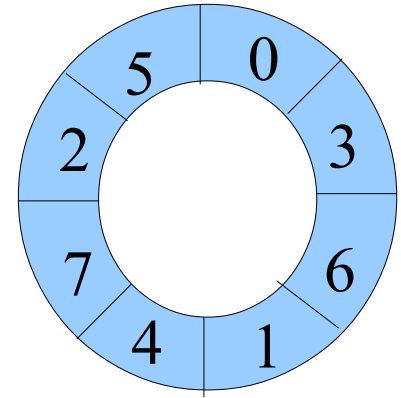
- a) numerotare normală
- b) numerotare întrețesută cu factorul 1
- c) numerotare întrețesută cu factorul 2

a)

b)

c)

Administrarea discului /1

- **Formatarea fizică** (formatarea *low-level*)
 - Înseamnă operația de împărțire a discului în sectoare pe care controlerul de disc le poate citi și scrie
 - Notă: în ultimii 30 de ani dimensiunea sectoarelor a fost de 512 B, dar recent au apărut discurile cu sectoare de 4 KB
- Pentru a stoca fișiere pe disc, S.O.-ul trebuie să-și înregistreze propriile structuri de date pe disc
 - **Partiționarea** discului într-unul sau mai multe grupuri de cilindri, numite partiții
 - **Formatarea logică** a unei partiții = “crearea sistemului de fișiere” rezident pe acea partiție
- Blocul de boot folosit pentru inițializarea sistemului de calcul:
 - *Bootstrap*-ul este păstrat în memoria ROM
 - programul *bootstrap loader* este păstrat pe disc în **blocul de boot**

Administrarea discului /2

- **Schema de partiționare MBR**

- este standardul de partiționare folosit de PC-uri (BIOS)
- un disc partiționat după această schemă va conține:
 - prima pistă este zonă rezervată (63 sectoare la discurile cu 512B/sector)
 - maxim 4 **partiții primare**, din care una poate fi **partiție extinsă** (i.e. poate conține un număr oarecare de **partiții logice**)
 - primul sector din cadrul primei piste se numește **sectorul MBR** (= Master Boot Record) și reprezintă blocul de boot, ce conține următoarele informații:
 - primii 446 octeți: conțin programul *bootstrap loader*
 - următorii 64 octeți: conțin tabela de partiții (cu informații despre poziția pe disc a celor 4 partiții primare și tipul sistemelor de fișiere stocate)
 - ultimii 2 octeți conțin întotdeauna valoarea 55AA (cu rol de semnătură)
 - restul de 62 sectoare din cadrul primei piste sunt rezervate (pentru programe de bootstrap mai mari de 446 octeți, e.g. **grub stage2**)

Administrarea discului /3

- Alocarea blocurilor pe disc poate adresa ambele probleme, a timpului de căutare și a latenței de rotație
- Alocarea blocurilor urmărește scopuri competitive:
 - costul alocării
 - lățimea de bandă pentru transferul unor volume mari de date
 - eficiența operațiilor cu directoare
- **Scop:** reducerea mișcării brațului (cu capetele R/W ale) discului și a *overhead*-ului datorat *seek*-urilor
 - metrica utilizată: lățimea de bandă utilizată
- Metode de gestiune a blocurilor bad (e.g. [sector sparing](#))

Administrarea discului /4

- O abordare posibilă pentru alocarea blocurilor:
 - Grupurile de cilindri utilizate de FFS (Fast File System)
 - FFS definește grupurile de cilindri drept unitatea de localitate a discului și factorizează localitatea în posibilități de alegere pentru alocare
 - **Strategia:** plasarea blocurilor de date “înrudite” în același grup de cilindri ori de câte ori acest lucru este posibil

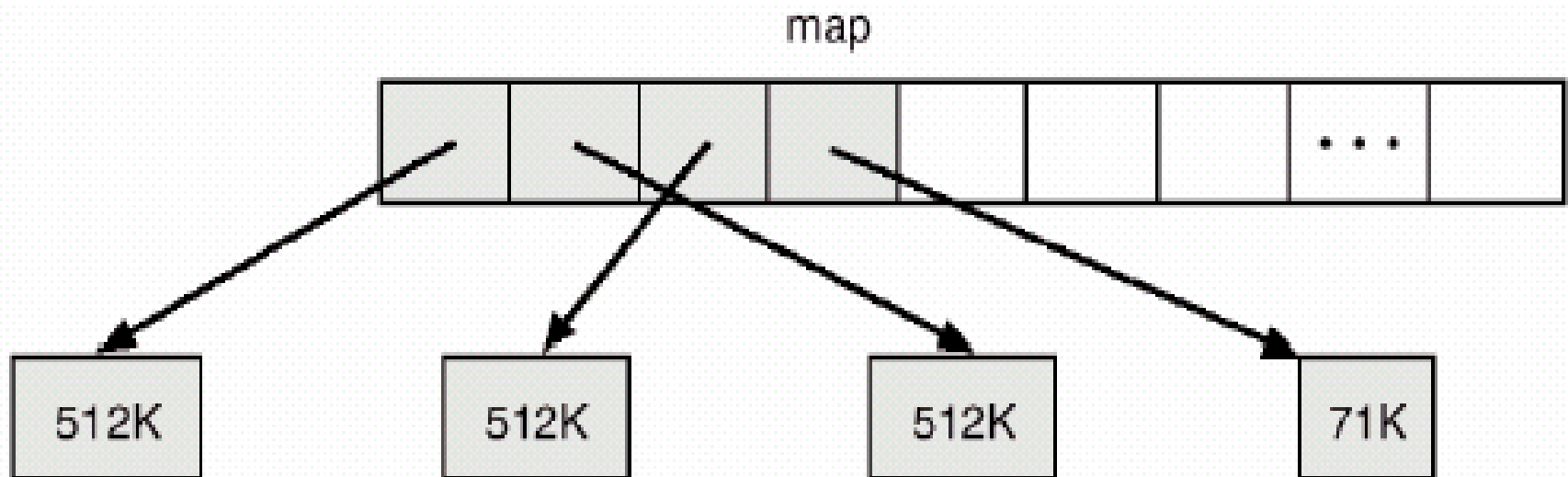
Gestiunea spațiului de swap /1

- **Spațiul de swap**
 - Memoria virtuală utilizează spațiu pe disc drept o extensie a memoriei principale
- Spațiul de swap poate fi localizat:
 - într-un fișier (sau mai multe) din sistemul normal de fișiere (e.g. Windows)
 - pe o partiție (sau un disc) separată (e.g. UNIX/Linux)

Gestiunea spațiului de swap /2

- **Exemplu:**

- UNIX BSD 4.3 îi alocă spațiu de swap la începutul execuției procesului
- spațiul alocat conține:
segmentul de text (programul) și **segmentul de date**

Construirea unui disc mai bun /1

- **De ce?**

- “Mai bun” a însemnat de obicei o densitate mai mare pentru producătorii de discuri – discurile mai mari sunt mai bune
- *I/O bottleneck* – discrepanța de viteză cauzată de faptul că procesoarele devin mai rapide mult mai repede decât discurile
- O idee este de a folosi paralelismul mai multor discuri
 - **Împrăștierea datelor** (*data striping*) pe mai multe discuri
 - Probleme de siguranță a păstrării datelor – introducerea tehnicilor de **redundanță** a datelor

Construirea unui disc mai bun /2

- **Soluție**

- **RAID (Redundant Array of Independent Disks)**

- Discurile multiple asigură **siguranța** păstrării datelor prin **redundanța** datelor
- Discurile RAID se clasifică în 7 nivele RAID
- *Striping*-ul utilizează un grup de discuri ca o singură unitate de stocare
- Schemele RAID îmbunătățesc performanța și siguranța sistemului de stocare prin stocarea redundantă a datelor
 - prin tehnica oglindirii (*mirroring* sau *shadowing*) se păstrează un duplicat al fiecărui disc

- tehnica *block interleaved parity* folosește mult

Un disc mai bun /3

- **Nivelele RAID**

(a) RAID 0: non-redundant striping

(b) RAID 1: mirrored disks

(c) RAID 2: memory-style error-correcting codes

(d) RAID 3: bit-interleaved Parity

(e) RAID 4: block-interleaved parity

(f) RAID 5: block-interleaved distributed parity

(g) RAID 6: P + Q redundancy

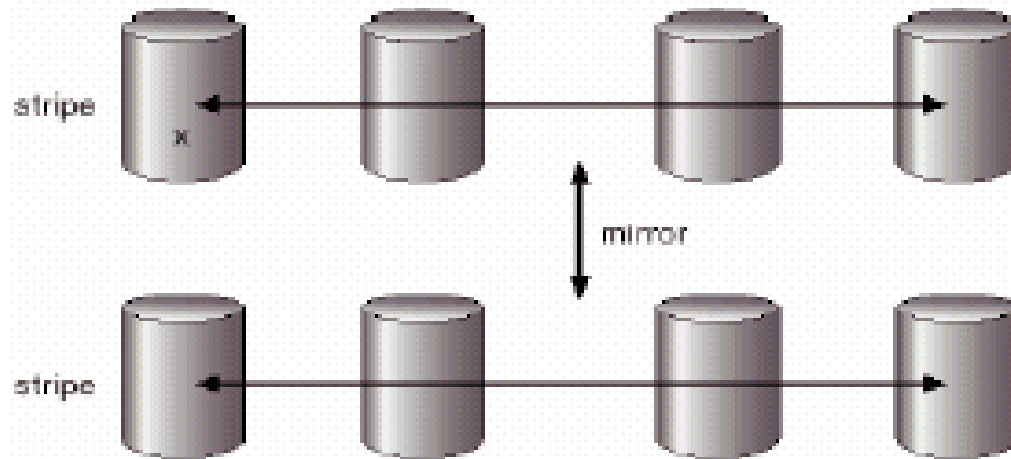
Construirea unui disc mai bun /4

- **Nivelele RAID**

- Nivelul 0: fără redundanță, doar *striping*
- Nivelul 1: discuri oglindite
- Nivelul 2: coduri Hamming corectoare de erori
- Nivelul 3: un disc de paritate la fiecare grup, *bit-interleaved*
- Nivelul 4: citiri/scrieri independente, *block-interleaved*
- Nivelul 5: datele/informația de paritate sunt împrăștiate pe toate discurile (mărește accesul concurent)
- Nivelul 6: rezistă la mai mult de o singură eroare de disc

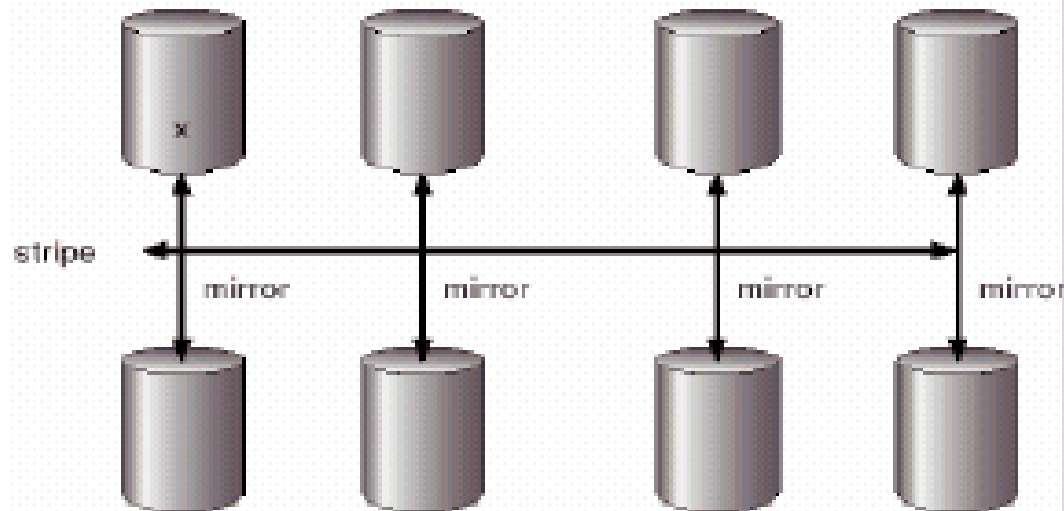
Construirea unui disc mai bun /5

- **RAID (0+1)**

a) RAID 0 + 1 with a single disk failure

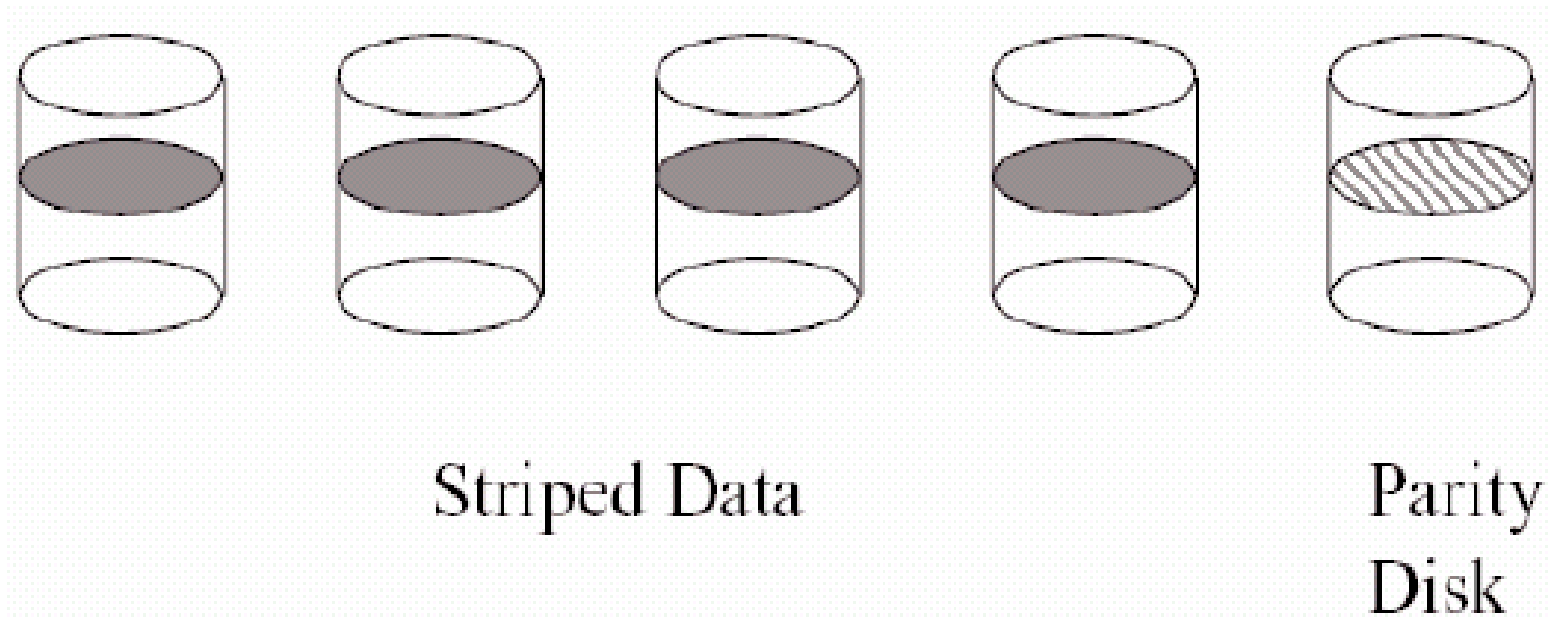
- **RAID (1+0)**

b) RAID 1 + 0 with a single disk failure

Construirea unui disc mai bun /6

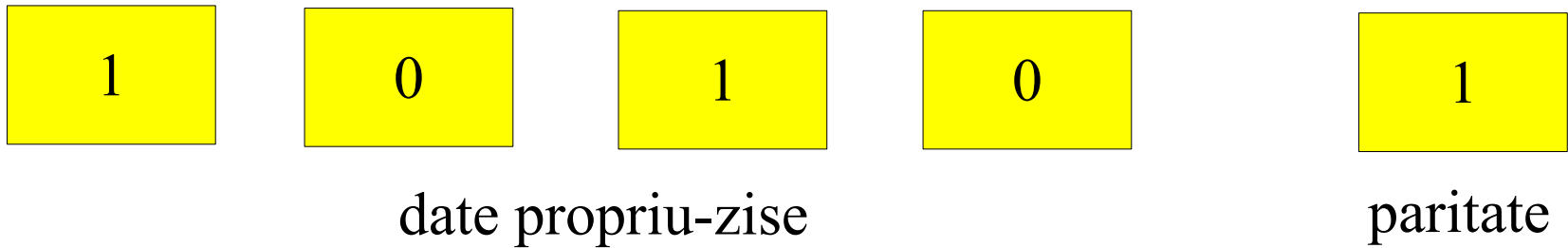
- **RAID – nivelele 2 și 3**

Construirea unui disc mai bun /7

- **RAID : Paritatea**

- paritate bit/block-interleaved pentru toleranță la erori
- exemplu: stocarea valorii binare 1010

- Tolerează eroarea unui singur disc, întrucât eroarea este fie pe discul de paritate, fie pe unul dintre discurile de date
- Citește data, iar în caz de eroare, citește informația de paritate și corectează data
- Scrierea necesită în plus și actualizarea informației de paritate

Administrarea memoriei terțiare /1

- Caracteristica definitorie a memoriei terțiare: **costul scăzut**
- În general, memoria terțiară este construită folosind medii de stocare de tip *removable* (e.g. dischete, CD/DVD-uri, memorii flash)
- Sunt disponibile și alte tipuri ...

Administrarea memoriei terțiare /2

- **Discuri *removable*:**
 - **Discul floppy** (discheta) – un disc subțire și flexibil, acoperit cu un strat de material magnetic și închis într-o carcasă protectivă de plastic
 - **Discul magneto-optic** – înregistrează datele pe un platan rigid acoperit cu un strat de material magnetic
 - **Discul optic** – nu utilizează magnetismul; se folosesc materiale speciale ce sunt modificate de raza laser
- **Medii WORM** (Write Once, Read Many times)
 - Exemple: **CD-uri**, **DVD-uri**
- **Benzi magnetice**
- **Memorii flash** (tehnologie NAND)
 - Exemple: **stick-uri USB**, **card-uri CF**, **SD**, **MMC**, ș.a.

- **Bibliografie obligatorie**

capitolele despre *administrarea perifericelor de stocare* din

- Silberschatz : “*Operating System Concepts*”

(cap.11 din [OSCE8])

sau

- Tanenbaum : “*Modern Operating Systems*”

(cap.5, §5.4 din [MOS3])

Sumar

- Introducere
- Memoria secundară (discul)
 - Structura
 - Planificarea
 - Administrarea
- Gestiunea spațiului de swap
- Construirea unui disc mai bun
- Administrarea memoriei terțiare

Întrebări ?